

Regiobijeenkomsten Alblasserwaard Vijfheerenlanden

Nirov programma regio's

Willem Buunk & Vivian Sonnega

23 maart 2009

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1 Inleiding.....	3
De grenzeloze regio.....	3
Netwerken.....	4
De opgave van regionale samenwerking in Alblasserwaard Vijfheerenlanden.....	4
2 De kern van de regionale opgave	6
Programma regiobijeenkomst I.....	6
Zicht op regionaal belang in de regio Alblasserwaard Vijfheerenlanden.....	7
Regionaal belang en regionale uitvoering	7
<i>Voorbeeldcasus 1 Plaatsing windturbines in Giessenlanden .....</i>	<i>8</i>
<i>Voorbeeldcasus 2 ROM-S: Kwaliteitsverbetering Groene Hart .....</i>	<i>8</i>
3 De regionale opgave voor wonen en leefbaarheid	10
Programma regiobijeenkomst II.....	10
Het verband tussen wonen en leefbaarheid	11
Regionale opgave	12
De regionale aanpak.....	13
4 De regionale opgave voor economie en vervoer	15
Programma regiobijeenkomst III.....	15
Het verband tussen economie en vervoer	16
De regionale economische opgave	17
De regionale bereikbaarheidsopgave	18
De regionale aanpak.....	19

1 Inleiding

Het Nirov heeft een serie van drie regiobijeenkomsten georganiseerd voor bestuurders en ambtenaren van de regio Alblasserwaard Vijfheerenlanden. Dergelijke regiobijeenkomsten bieden de gelegenheid om buiten de normale orde van vergaderingen de ruimtelijke vraagstukken die op de regionale agenda staan nog eens kritisch tegen het licht te houden. De directe aanleiding om dit te doen is gelegen in een aantal actuele uitdagingen voor de regio. De ruimtelijke ontwikkelingen rond de snelwegen en spoorlijnen die de regio doorsnijden. De nieuwe beleidsontwikkelingen van de provincie Zuid Holland, met name de Nota provinciaal belang en de nieuwe structuurvisie. De beleidsontwikkelingen in diverse samenwerkingsverbanden die overlappen met delen van de regio, zoals het Groene Hart beleid, het Woerdens Beraad en de Merwedezone. Het is belangrijk om als regio daarin nog eens de eigen plaats en positie te bepalen.

De serie regiobijeenkomsten wordt gebruikt om de kern van de regionale opgave aan te scherpen en de actuele regionale agenda te formuleren. Deze regionale agenda is onder meer nodig om in maart op de bestuurlijke tafel te leggen die in het kader van het opstellen van de provinciale structuurvisie wordt georganiseerd.

De grenzeloze regio

Een van de speerpunten van het Nirov is de versterking van de (stedelijke) regio's in Nederland. Het Nirov wordt hierin geïnspireerd door vele activiteiten die het met en voor andere (stedelijke) regio's van Nederland organiseert. Het Nirov kan hierdoor putten uit een groot netwerk van direct betrokken professionals van regionale samenwerkingsverbanden en deskundigen op de relevante inhoudelijke thema's van regionale agenda's.

Het Nirov organiseert regiobijeenkomsten op basis van een eigentijdse opvatting over de praktijk van regionale samenwerking. Dit is een praktijk van inhoudgedreven samenwerking waar in de effectieve praktijk van regionale samenwerking de inhoudelijke opgave voorop moet blijven staan. Het onderhouden van open relatienetwerken met publieke en private partijen wordt dan minstens zo belangrijk als de formele institutionele vorm van de regionale samenwerking. Het behoud van een zekere bestuurlijke lichtheid blijkt in vele regio's een belangrijke succesfactor. Daarbij wordt soms rond specifieke regionale opgaven gezocht naar een passend arrangement, waarin behalve de samenwerkende regiogemeenten met private partijen en maatschappelijke organisaties deelnemen. De vaardigheid om inhoudgedreven samen te werken wordt ook wel benoemd als 'verbindend vermogen', dat wil zeggen dat de samenwerkende regiogemeenten er in slagen over de eigen grenzen heen te kijken voor oplossingen van regionale vraagstukken. Dit betekent zowel letterlijk over de gemeentegrenzen en de regiogrenzen heen samenwerken, maar ook figuurlijk over de grens van publieke en private verantwoordelijkheden en bevoegdheden.

Kenmerkend voor de eigentijdse vorm van regionale samenwerking

- Inhoudgedreven samenwerken
- Programma aanpak
- Behoud van bestuurlijke lichtheid
- Open relatienetwerken onderhouden
- Over grenzen van publieke en private verantwoordelijkheden heen
- Verbindend vermogen
- Verbindend in terminologie en concepten

Om in de dagelijkse praktijk van concrete regionale vraagstukken, zoals de woningbouwopgave, de kwaliteit van het landschap, of de omvang en locatie van bedrijventerreinen, effectief samen te kunnen werken, moet naar die grenzeloze regio worden gezocht. De regio moet worden gezien als een netwerk van steden en dorpen, met meerdere sociale en culturele centra en economische knooppunten. Dit is een perspectief op regio's als een geheel van stedelijke netwerkrelaties (economisch, sociaal, cultureel) die een nauwe relatie hebben met de landelijke gebieden, de stadsranden en de dorpsranden. Dit is ook herkenbaar in de regio Alblasserwaard Vijfheerenlanden, met een duidelijk contrast tussen de landschappelijke rust en de stedelijke dynamiek. Met zichtbare netwerken van grote en fijnmazige infrastructuur en van economische relaties van verspreide bedrijvigheid met geconcentreerde zones van bedrijven en de economische centra in de direct omgeving: de regio's Rotterdam en Utrecht en de Brabantse steden.

Netwerken

In de praktijk van de Nederlandse stedelijke regio's blijkt in dit abstracte netwerkachtige perspectief een onderscheid telkens van belang. Dat is het onderscheid tussen daily urban system en het non-daily urban system. Het 'daily urban system' is de schaal waarop de meeste dagelijkse patronen van woon-werkverkeer, bedrijfsrelaties en de sociale relaties (identiteit) plaatsvinden. Dit is onder meer herkenbaar in een regionale woningmarkt en in een natuurlijk vervoersgebied (met een reikwijdte van ongeveer 30 kilometer).

Deze dagelijkse leefregio staat niet op zichzelf. Om een verstedelijkte regio goed te doorgronden en te besturen, moet er ook zicht zijn op de verknoping van de dagelijkse regionale relatiepatronen met grofmaziger (inter)nationale relatiepatronen, zoals (inter)nationale bedrijfsrelaties. Dit wordt ook wel het 'non-daily urban system' genoemd.

Kenmerkend voor de eigentijdse regionale opgave:

- Denk en werk fundamenteel onbegrensd.
- Heb oog voor overlappingen van stedelijke en landelijke regio's, infrastructuren, bedrijventerreinen.
- Signaleer de opschaling van relatiepatronen.
- Overlappingen van landelijke en stedelijke regio's en van stedelijke regio's onderling.
- Onbegrensd in kaartbeeld en organisatie.
- Zoekend naar samenhangen op tussen ruimtelijke opgaven op verschillende schaalniveaus.

De opgave van regionale samenwerking in Alblasserwaard Vijfheerenlanden

De inhoudelijke missie van de samenwerking van de regio Alblasserwaard Vijfheerenlanden wordt nu omschreven als: "De vorming van een vitale regio, gericht op duurzaam vernieuwen van zowel het landelijk gebied als het stedelijk gebied, tezamen met het versterken van het overwegend open, rustige en authentieke karakter van de regio waardoor bewoners, bedrijven en bezoekers zich thuis blijven voelen en zich verder kunnen ontplooiën". Een breed geformuleerd doel waarvoor brede steun zal zijn, maar dat weinig onderscheidend is. Juist voor een regio die ingeklemd ligt tussen diverse grote steden en infrastructuren is het goed om zicht te hebben op de overlappingen en verschillen met de regionale omgeving. En daar een specifieke eigen agenda in te benoemen.

De institutionele samenstelling van de regio binnen de context van de provincie Zuid Holland vormen een uitdaging voor de regiogemeenten en de regiobestuurders. De formele bevoegdheden en territorium zullen voor geen enkel vraagstuk het kader bieden dat precies passend is bij de geografische begrenzing van dat vraagstuk. Maar om binnen de bestaande institutionele kaders toch

effectief te kunnen opereren is het van belang om niet te verzanden in discussies over formele bevoegdheden en bestuurlijke grenzen. Die zullen nooit passend zijn voor het probleem dat op tafel ligt of voor de oplossing waar aan gewerkt moet worden.

Vanuit deze opvatting van de grenzeloze regio en een eigentijdse vorm van regionale samenwerking worden de deelnemers aan de regiobijeenkomsten uitgedaagd om hun eigen optreden in de regionale context effectief te houden met de volgende drie stappen:

1. nut en de noodzaak van de regionale samenwerking onderkennen en zo specifiek mogelijk het regionale belang benoemen;
2. gericht te reflecteren op hoe om te gaan met het spanningsveld tussen lokaal belang en regionaal belang;
3. met behoud van organisatorische en bestuurlijke lichtheid over de grenzen van de regionale samenwerking heen durven kijken.

Voor de drie regiobijeenkomsten zijn bestuurders en ambtenaren van de regiogemeenten; Giessenlanden, Gorinchem, Graafstroom, Hardinxveld-Giessendam, Leerdam, Liesveld, Nieuw-Lekkerland en Zederik, uitgenodigd. Maar ook medewerkers van regiobureau en medewerkers van organisaties die in de regionale strategie een belangrijke rol spelen, zoals woningbouwcorporaties, adviseurs, enzovoorts.

2 De kern van de regionale opgave

In de eerste regiobijeenkomst staat de vraag centraal wat nu eigenlijk de kern van de regionale opgave is in de regio Alblasserwaard Vijfheerenlanden. Waarom moeten welke opgaven op het regionale schaalniveau aangepakt worden, ten opzichte van rijksverantwoordelijkheden, de aanpak op het provinciale niveau en de lokale verantwoordelijkheden? De bijeenkomst richtte zich op het vertrouwd maken van de regiobestuurders en ambtenaren met de kenmerken van de praktijk van eigentijdse regionale samenwerking.

Programma regiobijeenkomst I

Programma Regiobijeenkomst Alblasserwaard Vijfheerenlanden I Gemeentehuis Gorinchem, vergaderzaal 5, 29 Oktober 2008

- 14.00 uur Aftrap door de portefeuillehouder RO van de Regio Alblasserwaard Vijfheerenlanden **Frank Koen** (burgemeester van Zederik).
Schets van de vele ruimtelijke vraagstukken op de regionale agenda en de noodzaak van inbreng in de nieuwe structuurvisie van de provincie Zuid Holland. "De Grenzeloze Regio". Inleiding op de eigentijdse vorm van regionale samenwerking door gespreksleider **Willem Buunk** (Nirov)
De kenmerken van inhoudgedreven samenwerking in vitale en open relatienetwerken en de rol van verbindend vermogen, verbindend in concepten en taalgebruik.
- 14.30 uur Eerste gespreksronde
Zicht krijgen op de definitie van 'regionaal belang' in de regio Alblasserwaard Vijfheerenlanden.
- 15.00 uur Tweede gespreksronde aan de hand van voorbeeldcasus:
- gezamenlijk benoemen van regionaal belang
  - benoem het regionale deel van de uitvoering en het lokale deel van de uitvoering

Bestuurders met **Frank Koen** en **Willem Buunk**

Voorbeeldcasus 1 Plaatsing windturbines in Giessenlanden

Het aanbod van Giessenlanden om 3 windturbines te plaatsen in het kader van de provinciale opgave.

Ambtenaren met **Cor Revet** en **Marjolein Stamsnijder** (Nirov)

Voorbeeldcasus 2 ROM-S: Kwaliteitsverbetering Groene Hart Transportbedrijven in de binnenwaard verplaatsen naar het nieuwe regionaal transportcentrum Schelluinen.

- 16.00 uur Afronding met conclusies en vooruitblik op vervolg

Zicht op regionaal belang in de regio Alblasserwaard Vijfheerenlanden

Uit de discussie van de eerste gespreksronde is duidelijk geworden dat de regionale opgave zich in hoofdlijn op de volgende vier thema's voordoet;

1. De goede organisatie van bereikbaarheid. De invloed van de snelwegen A15 en A27 in de regio is groot. Het brengt veel verkeer met zich op het onderliggend wegennet. De aanpak van de snelwegen moet hier rekening mee houden. De kern van deze opgave is dat het voor de kwaliteit van de regio van groot belang dat er minder verkeer (sluipverkeer) op de binnenwegen is. De overlast moet beperkt worden.

Thema: Samenhang regionaal en landelijk vervoersnetwerk

2. Keuzes over verstedelijking moeten worden gemaakt. Dit is nodig om het authentieke karakter van de regio te behouden. Het gaat dan om de cultuurhistorische waarde. De kern van de regionale opgave is de dan de landschappelijke eenheid van het gebied.

Dit heeft een nauwe relatie met een andere opgave, namelijk het behouden van de leefbaarheid en kwaliteit van de kernen in de regio. De kern van de regionale opgave zit in de keuzes die moeten worden gemaakt over verdichting.

Thema: Karakteristieke woonomgeving en leefbaarheid

3. Er is een grote druk van buitenaf op de economische ontwikkeling van de regio. De kern van de regionale opgave is vooralsnog tweeledig benoemd. Ten eerste geldt als regionale opgave het zuinig zijn op ruimte en landschap. Ten tweede geldt als regionale opgave om de aantrekkelijke ligging van de regio te benutten voor heldere keuzes over welke economische ontwikkeling (type bedrijvigheid) in het bijzonder moet worden toegelaten/aangetrokken.

Thema: Economie

4. De dynamiek in het landelijk gebied is groot. De landbouw verandert, er worden nieuwe en hoge eisen gesteld aan de kwaliteit van het landschap en tegelijkertijd zijn aanpassingen in de waterhuishouding nodig, met name in het veenweidegebied. Een voorbeeld van de bijzondere kwaliteit van de regio is het slagenlandschap. De kern van de regionale opgave heeft te maken met het behoud en versterken van het landschap, maar hoe zich dat verhoudt tot lokale verantwoordelijkheden en de rol van rijk en provincie is minder makkelijk scherp af te bakenen.

Thema: Landschappelijke kwaliteit

Regionaal belang en regionale uitvoering

Voor deze regionale thema's is het nodig om het gezamenlijk regionaal belang te benoemen en zo mogelijk te benoemen wat het regionale deel van de uitvoering moet zijn en wat het lokale deel van de uitvoering moet zijn van regionale afspraken. Om gezamenlijk duidelijk te krijgen wat dat betekent, zijn uit de concrete kwesties die in de regio spelen twee voorbeeldcasus gekozen. De bespreking van de voorbeeldcasus was er niet op gericht om de actuele problemen op te lossen, maar om even afstand te nemen om gezamenlijk te benoemen wat nu eigenlijk de kern van de regionale opgave is in de betreffende casus.

Voorbeeldcasus 1 Plaatsing windturbines in Giessenlanden

In een zo neutraal mogelijke presentatie gaat het in deze casus om het voornemen van de gemeente Giessenlanden om 3 windturbines te plaatsen. De context van het project is de uitvoering van het provinciaal beleid, die op haar beurt een afspraak heeft met rijk. De provinciale nota Wervel benoemt een zoekgebied voor windenergie in de provincie, o.a. het zuidelijk deel van regio Alblasserwaard Vijfheerenlanden. De structuurvisie van regio Alblasserwaard Vijfheerenlanden is hierin terughoudend. Een andere context voor de plaatsing van de windturbines is het project Merwedezone. Een aantal van de regio Alblasserwaard Vijfheerenlanden gemeenten werkt samen met de Drechtsteden. In deze context is het aanbod van de gemeente Giessenlanden om de productie van 40 megawatt windenergie voor zijn rekening te nemen in de vorm van 3 windturbines. Hardinxveld-Giessendam maakt bezwaar (zienswijze) en vraagt de regio om ook een zienswijze in te dienen. Regio vraagt Giessenlanden te wachten op uitkomst transformatievisie Merwede. Ondertussen verschijnt de Nota Provinciaal Belang, waarin staat dat er in nationale landschappen geen windmolens komen.

Uit de discussie wordt duidelijk dat het plaatsen van windmolens aanvankelijk een rijksopgave is. Het rijk heeft zich ten doel gesteld om duurzaam energie te produceren en heeft hierin de provincie betrokken in een akkoord. De provincie heeft dan de opgave om windmolens te plaatsen, maar laat de locatiebepaling over aan lagere overheden. Daarmee is de locatie van windmolens een regionale opgave geworden.

De kern van de regionale opgave is het effect op het landschap, ofwel de visuele uitstraling. Hierin speelt rijksbeleid ook weer een rol, omdat een deel van de regio als Nationaal Landschap is aangewezen. Het regime dat hierbij hoort biedt niet veel houvast in deze regionale opgave. De concrete kwestie van de plaatsing van de windmolens is door de provincie verbonden met de provinciale inbreng in de aanpak van de Merwedezone. Dat is een intergemeentelijke samenwerking onder aanvoering van de provincie die overlapt met de regio. De windmolens zijn als een zoekopgave voor 40 megawatt duurzame energie op de agenda van die samenwerking gekomen.

De kern van de regionale opgave (voor regio Alblasserwaard Vijfheerenlanden) kan verder worden aangescherpt door de bestuurders, als zij met elkaar kunnen bepalen of de opgave van duurzame energie ook op de agenda van de regio hoort, of dat het in de kern van de regionale afweging uitsluitend gaat om de landschappelijke inpassing van windmolens. Of deze aanscherping mogelijk is, moet ook afhangen van de instrumenten die de regio tot haar beschikking heeft om een besluit uit te voeren. Het gaat hier om de inzet van ruimtelijke ordeningsinstrumentarium van de betreffende regiogemeenten. Het is daarmee ook een vraag in hoeverre regiogemeenten zich onderling willen verbinden aan regionale afspraken over de inzet van gemeentelijk ruimtelijke ordeningsinstrumentarium.

Voorbeeldcasus 2 ROM-S: Kwaliteitsverbetering Groene Hart

De kwaliteitsverbetering Groene Hart is een regionale ambitie. Om dit te bevorderen worden transportbedrijven uit de binnenwaard verplaatst naar het regionale transportcentrum Schelluinen. Dit zou de oplossing moeten zijn voor het probleem van het vele vrachtverkeer op de binnenwegen door het Groene Hart. Verspreid verkeer dient te worden tegengegaan. Zeven gemeenten zijn hiermee akkoord. Giessenlanden was hier aanvankelijk niet mee akkoord vanwege verzet in Schelluinen, maar is overstag gegaan. Voor de uitvoering is de Regionale Ontwikkelingsmij opgericht. De afspraak is gemaakt dat elke gemeente door handhaving van regels en het aanpakken van overlast druk uitoefent op transportbedrijven om zich te vestigen op de nieuwe locatie.

De discussie concentreert zich op de verleiding van het regionaal beleid. Op het regionaal niveau moet er verleid worden met wervende beleidsdoelen en de regio dient als aanspreekpunt voor dit beleid. Maar lokaal moeten de afspraken gehandhaafd worden. Letterlijk, want de strikte handhaving van voorschriften moet de transportbedrijven immers zonedig dwingen tot verplaatsing. Daar zit dan ook meteen het knelpunt. Voor de lokale bestuurders en ambtenaren is dit een hele lastige opgave. In de kleine gemeenten kent iedereen elkaar en worden raadsleden op het voetbalveld aangesproken op de handhaving van het regionale bedrijventerreinenbeleid, met vragen als: "Waarom moet het transportbedrijf van mijn achterneef nou weg, meneer het raadslid". Enkele gemeenten en andere partijen in de regio duiken omdat zij niet willen handhaven. Daarbij is er geld nodig om de woningen te bouwen binnen de rode contouren. Als de transportbedrijven weg zijn is er ruimte vrijgekomen voor woningen. De provincie moet dit faciliteren.

De kern van de regionale opgave in deze casus bestaat uit een mix van abstracte en concrete beleidsdoelen. Abstracte doelen zijn de landschappelijke kwaliteit en het tegengaan van verrommeling en het vergroten van de leefbaarheid. Meer concreet gaat het om verkeersveiligheid op de binnenwegen, illegaal gebruik van gronden en de milieunormen voor geluid. Daarnaast gaat het om locaties voor nieuwe woningen.

De navolgende twee regiobijeenkomsten zijn gericht op drie van de vier benoemde thema's die spelen in de regio. Het vierde thema, de kwaliteit van het landelijk gebied, is deels in deze thema's verweven. Bovendien lopen er rondom dit thema pilots die voldoende inzicht leveren voor het bepalen van de actuele regionale agenda en voor de inbreng vanuit de regio in de provinciale structuurvisie.

3 De regionale opgave voor wonen en leefbaarheid

De kwaliteit van de woonomgeving en de kernen, de woningbouwafspraken en de uitdaging van krimp zijn een van de belangrijkste regionale opgaven binnen de regio Alblasserwaard Vijfheerenlanden. Het gaat hier onder andere over: leefbaarheid, rode contouren, woningbouwcontingenten, het migratiesaldo nul en de vraag hoe de ruimtelijke kwaliteit en de leefbaarheid beter bediend kan worden. Om het authentieke karakter van de regio te behouden moeten er om deze regionale opgave op te pakken keuzes gemaakt worden over verstedelijking en verdichting.

Programma regiobijeenkomst II

Programma

Regiobijeenkomst Alblasserwaard Vijfheerenlanden II

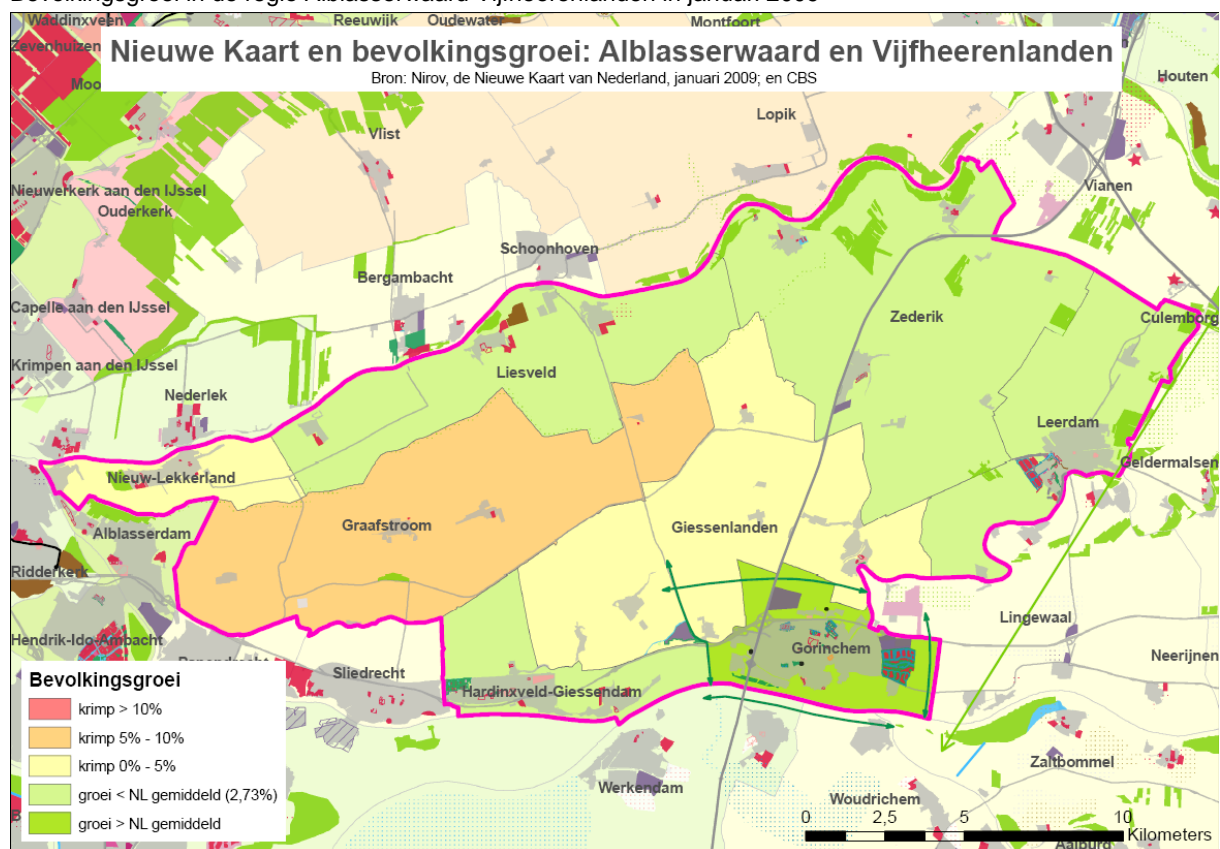
Zalencentrum De Til in Giessenburg, 22 januari 2009

- 13.00 uur Aftrap door de portefeuillehouder RO van Regio AV **Frank Koen** (burgemeester van Zederik).
Het opzoeken en aanscherpen van de regionale opgave van de kwaliteit van de woonomgeving, de woningbouwafspraken en de uitdaging van krimp en de kwaliteit van kernen.
Gespreksleider **Willem Buunk** geeft een korte terugblik op de vorige bijeenkomst door kenmerken van de eigentijdse regionale opgave.
Zicht krijgen waarop vanaf het regionale schaalniveau moet worden gestuurd om de kwaliteit en leefbaarheid van de kernen op peil te houden?
- 13.45 uur Eerste gespreksronde
Zicht krijgen op de grens van de regio voor de regionale woningmarkt, de identiteit van kernen (type woonmilieus) en de grenzen van de regionale bezoeksstromen van winkels en voorzieningen, evenals zicht op de netwerkrelaties onderling.
- 15.15 uur Tweede gespreksronde
Zicht op het behoud van kwaliteit van kernen.
- Bestuurders met **Frank Koen** en **Willem Buunk** (met **Tjapko van Dalen**, directeur KleurrijkWonen en **Andre Buys**, Partner RIGO)
Vanuit een institutionele hoek naar de opgave kijken (bevoegdheden).
- Ambtenaren met **Cor Revet** en **Vivian Sonnega** (Nirov) (met **Johan Weijters** adviseur Bloei Advies & Ontwikkeling)
Vanuit de inhoudelijke opgave kijken naar de opgave.
- 17.00 uur Afronding met conclusies en vooruitblik op vervolg

Het verband tussen wonen en leefbaarheid

Het bestaande beleid stuurt op een kwantitatieve opgave als het gaat om wonen en leefbaarheid. In deze bijeenkomst staat de vraag centraal wat sturen op woningbouw aantallen betekent voor de leefbaarheid van de kernen in deze regio? Voor de regio is het belangrijk dat de leefbaarheid in haar 35 kernen behouden blijft. De regio heeft in deze opgave te maken met demografische ontwikkelingen en krimp van de bevolking. Rond 2035 wordt in de demografische groei een omslagpunt verwacht. Namelijk van een groei situatie, naar een krimp situatie. Maar onderstaande analyse van De Nieuwe Kaart van Nederland laat zien dat er nu al demografische krimp optreedt in de regio.

Bevolkingsgroei in de regio Alblasserwaard Vijfheerenlanden in januari 2009

Kenmerkend van de demografische ontwikkeling zoals die nu en in de komende jaren optreedt, is dat eerst het aantal inwoners zal dalen en daarna pas later het aantal huishoudens. Dit is een gevolg van de bevolkingsopbouw. Na de Tweede Wereldoorlog en de babyboom is rond 1965 het geboortecijfer gedaald. Het aantal inwoners zal dan ook door vergrijzing gaan afnemen. Voorlopig zal dit door de verdunning van de huishoudens (meer kleinere huishoudens) nog niet opvallen, omdat het aantal huishoudens nog groeit. De volgende tabel geeft de processen rondom krimp weer:

Processen achter krimp

	Aantal inwoners	Aantal huishoudens
Vertrek van kinderen (buiten de regio)	Afname	Blijft gelijk
Verweduwing	Afname	Blijft gelijk
Uit huis gaan van kinderen (binnen de regio)	Blijft gelijk	Toename
Scheiding	Blijft gelijk	Toename

Voor de regio is de krimp in het aantal huishoudens ogenschijnlijk dramatischer dan de krimp in het aantal inwoners, want dan komen er echt huizen leeg te staan. In hoeverre dit in de regio echt gaat gebeuren is afhankelijk van de aantrekkelijkheid van de regio. Voorlopig zal het aantal huishoudens door verdunning van de huishoudens nog toenemen. Er is er dus nog steeds een woningbouwopgave. Maar ondanks een toename in het aantal huishoudens, mag je als regio blij zijn als je inwoners aantal niet krimpt (door vergrijzing), maar gelijk blijft. Het kan dus zijn dat het aantal huishoudens toeneemt en er dus ook woningen nodig zijn, terwijl het inwonersaantal langzaam afneemt. Het is de vraag in hoeverre het bouwen van woningen de oplossing is voor het handhaven en bevorderen van de leefbaarheid in elk van de kernen in de regio.

Uit de kaartsessies blijkt dat de regio in bestuurlijke en cultuur historisch-landschappelijke zin bestaat, maar niet als het gaat om de woningmarkt. De grenzen van de regionale woningmarkten lopen dwars door de regio heen. Ook de verzorgingsgebieden voor maatschappelijke voorzieningen, zoals zorg en onderwijs, doorsnijden de regio en gaan over de grenzen van de regio heen. Dit geldt ook voor het winkelgedrag van de bewoners in de regio en de spreiding of concentratie van detailhandel die daarin meebeweegt.

Regionale opgave

De opgave en de urgentie van demografische krimp bindt de regio en wordt als gezamenlijk regionale opgave gezien. Uit de deelnemers komt naar voren dat het van belang is om deze opgaven als regio op te pakken en te beseffen dat de eigen gemeente beperkingen heeft, zeker gezien de opgave van krimp. Maar ook grote ontwikkelingen als specialisatie en schaalvergroting van voorzieningen zijn moeilijk te sturen. De opgave is grenzeloos, de eigen grenzen dienen daarom verlegd te worden. Aantallen woningen, voorzieningen en kwaliteit moeten vooral op de veranderende wensen in de woningmarkt en de 'voorzieningenmarkt' afgestemd worden.

Daarnaast is het vooral belangrijk om te kijken naar de opgave van leefbaarheid van kernen vanuit het perspectief van de bewoner. Dat roept vragen op. In hoeverre is de leefomgeving afgestemd op de behoefte van de bewoners? Wanneer is een buurt, wijk of regio leefbaar en aantrekkelijk? Er moet onder andere gekeken worden naar de voorzieningen, de infrastructuur, de scholen, de zorg, winkels, etc. Maatschappelijke en commerciële voorzieningen en woningbouw moeten los van elkaar los gezien worden. Er zitten heel verschillende trends achter de dynamiek van de woningmarkt en de dynamiek van voorzieningen. Grote zorginstellingen en de besturen van de onderwijsorganisaties hebben elk te maken met eigen beleidscontext, financieringstromen, nieuwe werkwijzen en veranderende wensen en behoeften van hun cliënten. Mede daarop bepalen zij hun beleid en keuzes over locaties voor voorzieningen.

Het voorzieningenniveau dient als eigenstandig onderwerp op de regionale agenda te komen. Het gaat hier om leefbaarheid als sociaal-maatschappelijk proces. De regio ziet kansen voor het voorzieningenniveau in het zoeken van allianties met zorginstellingen, scholen en dergelijke.

De regionale aanpak

Het huidige beleidsuitgangspunt in de regio moet los gelaten worden dat met (extra) woningbouw bijvoorbeeld een dorpsschool open kan worden gehouden. Er zullen keuzes gemaakt moeten worden over waar wel een voorziening in stand gehouden kan worden, los van de keuzes over of ergens woningen gebouwd gaan worden of niet. Hierbij is het belangrijk als regio om zich af te vragen voor wie is de regio Alblasserwaard Vijfheerenlanden? Wie wil je bedienen, wie is je doelgroep? De regionale woonvisie geeft hier geen antwoord op en maakt hierin geen keuzes. Dat is begrijpelijk, omdat het afspraken over woningbouw zijn die op regionaal niveau tot 'loose loose'-situaties leiden. Het beeld is teveel dat als in de regio besloten zou worden in een kern geen woningen te bouwen, dat daarmee ook alle voorzieningen verdwijnen. Dat is voor lokale bestuurders niet te verkopen aan hun achterban.

Het blijkt nodig om de regionale opgave voor wonen en leefbaarheid aan te scherpen. Er is meer inzicht nodig in de mogelijkheden die de regiogemeente hebben in het bevorderen van leefbaarheid, ook zonder te vertrouwen op het effect van extra woningen. De bestaande kernenprofilering zou hiermee verbeterd moeten worden. Deze kernenprofilering moet vooral een instrument zijn om concrete regionale en lokale acties te benoemen die daadwerkelijk kernen kunnen helpen om de voorzieningenniveau op peil te houden.

De regionale opgave moet worden geformuleerd in termen van een divers en samenhangend netwerk van steden en dorpen. In de uitwerking van deze opgave moet de regio zich niet laten leiden door het beeld van hiërarchische verhoudingen tussen kernen met een groot of klein voorzieningenniveau, maar zich zou moeten richten op de specialisatie en complementariteit van de 35 kernen onderling. Het resultaat hiervan moet politiek lokaal beter verdedigbaar zijn.

Ook in de woningbouwopgave dienen wellicht andere keuzes gemaakt te worden. Met het oog op de dynamiek in de demografische trends en de woonwensen binnen de verschillende regionale woningmarkten, is het van belang keuzes te maken over kwaliteit en variatie in het woningbestand. Het is de vraag of dat in alle kernen betekent dat koste wat kost vastgehouden moet worden aan de handhaving van de bestaande contouren.

In de uitwerking van beide onderdelen van de kernenprofilering is het nodig om de gemeenteraden tijdig te betrekken in de nieuwe aanpak. De uitwerking van de kernenprofilering zal effectiever zijn wanneer het in nauwe samenwerking met de in de regio actieve woningbouwcorporaties, projectontwikkelaars, zorginstellingen en onderwijsinstellingen wordt opgesteld. Op deze manier kunnen ook de kansen voor samenwerking worden opgespoord voor de uitvoering van regionale afspraken.

Kenmerkende opgaven met regionaal belang:

- Er is in de nabije toekomst en in de verdere toekomst nog steeds een woningbouwopgave. De huishoudenverdunding (gemiddeld minder mensen per woning) maakt dit nodig. Ook bij migratiesaldo 0. Afspraken maken over aantallen nieuw te bouwen woningen blijft dus een regionale opgave.

- De regio moet de keuzes daarnaast veel meer richten op de variëteit van woningen. Naast kwantitatieve afspraken zijn dus vooral kwalitatieve afspraken nodig. Het gaat er dan om beter zicht te hebben op de typen woningen en de kwaliteit van woonmilieus (woonomgeving) waar behoefte aan is.
- Woningbouw en leefbaarheid hebben geen directe relatie. Meer woningen bouwen leidt niet vanzelf tot het 'openhouden' van voorzieningen. Ook dit heeft met de huishoudenverdunding te maken. Meer woningen kan toch nog betekenen: demografische krimp of gelijkblijvend inwoneraantal (migratiesaldo 0). De basis voor voorzieningen heeft veel meer te maken met trends in de samenleving. In kernen die vergrijzen zal de behoefte aan een school verminderen. Veranderingen in de zorgsector en in de financiering van de zorg bepalen de kansen van zorgvoorzieningen in kernen. Veranderingen in winkelgedrag van mensen bepalen de kansen voor de commerciële voorzieningen.
- Om het probleem van leefbaarheid van de kernen aan te kunnen pakken moet het aantal verzorgingskernen, zoals nu geformuleerd, wellicht omlaag gebracht worden. Maar belangrijker is het om een nieuwe definitie van wat een 'verzorgingskern' is te formuleren.
- Keuzes maken over locaties van voorzieningen vraagt om een vernieuwde kernenprofilering. Daarin moet specifiekere worden gekeken naar de behoeften van bewoners in relatie tot de specifieke samenstelling van het voorzieningenpakket. Complementariteit van voorzieningen in kernen onderling is belangrijker dan de concentratie van voorzieningen in bepaalde kernen. Het loslaten van het idee van een hiërarchie van kernen maakt de kernenprofilering makkelijker bespreekbaar (geen 'loose loose'-situatie).
- Een goed zicht op de kansrijke sturing op de samenstelling van voorzieningenpakket (maatschappelijk en commercieel) moet door de regiogemeenten gezamenlijk met corporaties, zorginstellingen, onderwijsinstellingen en commerciële partijen opgebouwd worden.
- Gezamenlijke formulering van een kernenprofiel maakt ook het maken van een set van afspraken mogelijk in een uitvoeringsalliantie van de regiogemeenten met deze partijen. Door het verschil in de reikwijdte van de verzorgingsgebieden van deze partijen in de regio ligt het voor de hand dat dit meerdere (2 à 3) regionale uitvoeringsallianties zullen zijn. De rol van de regio en het regiobureau ligt onder andere in het vitaal houden van het relatienetwerk.

4 De regionale opgave voor economie en vervoer

In de integrale ruimtelijke hoofdopgave die de provincie heeft onderscheiden als een concurrerend en aantrekkelijk internationaal profiel wordt de regio Alblasserwaard Vijfheerenlanden nauwelijks genoemd. Dit terwijl de regio op dit gebied veel heeft te bieden en ook nog te ontwikkelen kansen biedt. De regio is een zeer aantrekkelijke regio door haar kwaliteit van de leefomgeving en de kwaliteit van toeristische iconen. In deze regiobijeenkomst over economie en vervoer staan de kansrijke aanknopingspunten voor de regio en voor de provincie centraal.

Programma regiobijeenkomst III

Programma

Regiobijeenkomst Alblasserwaard Vijfheerenlanden III

Dorpshuis de Spil in Bleskensgraaf, 4 februari 2009

- 13.30 uur Welkom door de portefeuillehouder RO van Regio AV **Frank Koen** (burgemeester van Zederik).
Het opzoeken en aanscherpen van de regionale opgave voor een goede organisatie van de bereikbaarheid (de samenhang van het regionaal en landelijk vervoersnetwerk) en de regionale opgave voor het benutten van de economische aantrekkelijkheid van de regio.
Gespreksleider **Willem Buunk** (Nirov) geeft korte terugblik op vorige bijeenkomsten door kenmerken van de eigentijdse regionale opgave en terugblik op wonen en leefbaarheid.
Zicht krijgen waarop vanaf regionaal schaalniveau moet worden gestuurd om de bereikbaarheid en economische aantrekkelijkheid van de regio op peil te houden?
- 14.15 uur Eerste gespreksronde
Zicht krijgen op de grenzen van de regionale vervoersnetwerken en de regionale economische relaties en structuur van de regio.
- 15.45 uur Tweede gespreksronde
Zicht op mogelijke acties voor een goed bereikbare en een economisch aantrekkelijke regio.
- Bestuurders met **Frank Koen** en **Willem Buunk** (met **Pieter Arends**, adviseur Twynstra Gudde en **Robert van Brakel**, voorzitter VNO-NCW Alblasserwaard).
Vanuit een institutionele hoek naar de opgave kijken (bevoegdheden).
- Ambtenaren met **Rob Joosten** en **Vivian Sonnega** (Nirov) (met **Pim Berculo**, adviseur Strategie KvK Midden Nederland en **Marcel van Lieshout**, adviseur Goudappel Coffeng)
Vanuit de inhoudelijke opgave kijken naar de opgave.
- 17.30 uur Afronding met conclusies en vooruitblik op vervolg

Het verband tussen economie en vervoer

De regionale vraagstukken rond economie en vervoer zijn in de praktijk moeilijk van elkaar te scheiden. De samenhang van het regionaal en landelijk vervoersnetwerk, de regionale opgave van een goede organisatie van bereikbaarheid en de regionale opgave van het benutten van de economische aantrekkelijkheid van de regio is groot. De ligging en bereikbaarheid van de regio bepalen in belangrijke mate de economische activiteiten in de regio. Dat heeft een historische component in de vorm van de rivier, die de bepalende factor is voor de enorme zone aan watergebonden bedrijvigheid. De eigentijdse component zijn de autosnelwegen. Langs de A27 en A15 concentreert zich veel bedrijvigheid. Vooral de A27 is bepalend voor de aantrekkingskracht van de regio voor een meer willekeurig assortiment aan bedrijven in de hoogwaardige kennisintensieve dienstverlening, zoals aannemers en bouwbedrijven, modebedrijven en bedrijven die actief zijn in de ICT. Deze goede bereikbaarheid en aantrekkelijkheid is kenmerkend voor deze economische structuur die verder geen onderlinge samenhang heeft.

Met de kennis en inzichten die de deelnemers zelf van de economie van de regio hebben, wordt snel duidelijk waar de regionale opgave voor de economie zich concentreren. De regio heeft een historie van watergebonden bedrijvigheid. Vanuit de bestuurlijke begrenzing van de regio is dat relevant, omdat de rivier voor een groot aantal bedrijven en bedrijfsrelaties niet een grens is, maar juist de verbindende schakel. Deze watergebonden bedrijvigheid bestaat uit een cluster van scheepsbouwbedrijven en een aanverwante technische industrie.

Voor veel van de bedrijvigheid in de regio is transport een factor van belang in het bedrijfsproces. Een uitzondering daarop vormt de bedrijvigheid in het middegebied van de regio. Dat gedeelte wordt gedomineerd door de agrarische sector. Dat deze sector in de discussie weinig bijzondere aandacht krijgt heeft te maken met de dynamiek binnen die sector. Een duidelijke regionale component ontbreekt. Er zijn investeringen nodig, maar de sector is meer afhankelijk van ontwikkelingen in het Europese landbouwbeleid en de agrarische markten, dan van regionaal beleid. Toch is er een aspect waar de regiogemeente de transformatie die binnen de agrarische kunnen helpen en dat is met de lokale regelgeving. Vooral de vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen wordt benoemd als een factor van belang in de regionale economie. Het biedt startende ondernemers kennelijk die goedkope plek die ze zoeken. De regio heeft een ondernemende beroepsbevolking en het gevolg is dat ook het middegebied van de regio over relatief veel verspreide bedrijvigheid beschikt.

Ook voor die verspreide bedrijvigheid geldt dat bereikbaarheid en transport een factor van belang is. Het "onderliggend wegennet" van lokale en regionale wegen is druk, onder meer door sluipverkeer dat de hoofdwegen vermijdt. Deze verspreide verkeersstroom is een indicatie voor een trend die onder ondernemers zou bestaan, namelijk dat zij hun bedrijfsproces zo gaan inrichten dat zij de A27 en het knooppunt Gorinchem gaan vermijden. Het wordt zo steeds meer een blokkade voor economische ontwikkeling van de regio.

De regionale economische opgave

Met de kaart van de regio op tafel is snel duidelijk wat de kansrijke aanknopingspunten zijn voor het benoemen van de regionale economische opgave:

1. watergebonden industrie
2. toerisme
3. aantrekkelijke bereikbare locaties voor geconcentreerde bedrijvigheid
4. verspreide bedrijvigheid

Deze watergebonden bedrijvigheid bestaat uit een cluster van scheepsbouwbedrijven en een aanverwante technische industrie die in wisselwerking met de mondiale voor scheepvaart in een voortdurende transformatie is. Het is een mix van innovatieve bedrijven en traditionele bedrijven. En een mix van internationaal opererende bedrijven met een netwerk van toeleveranciers die vooral een lokale en regionale reikwijdte hebben. Dit is van belang voor de regionale ruimtelijk-economische opgave.

De wisselwerking tussen maakindustrie en kennisintensieve industrie wordt in veel Nederlandse regio's tot de kern van de regionale strategie gemaakt. In de huidige bedrijventerreinenstrategie van de regio Alblasterwaard Vijfheerenlanden staat vooral de kwantitatieve opgave centraal: het aantal hectare bedrijventerrein dat nodig is en de mate waarin behoefte is aan herstructurering. De regionale economische opgave kan aan scherpte winnen door zicht te krijgen op het type bedrijven dat de regio zou willen aantrekken van buitenaf. Daar kan een regionale strategie uit volgen die in het bijzonder het aanwezige cluster van watergebonden bedrijvigheid versterkt, door kansen voor het binnenhalen van meer kennisintensieve bedrijvigheid binnen dit cluster. En wellicht door ruimte te behouden of verbeteren voor de gespecialiseerde productiegerichte bedrijven. Het gaan er dan vooral om ruimte te bieden voor die bedrijvigheid die een toegevoegde waarde heeft voor de productiestructuur en de arbeidspotentieel in de regio.

De regionale bedrijventerreinenstrategie kan verder worden verrijkt als het gaat om de identiteit van de regio als vestigingsplaats. Dit is vooral zinvol voor die bedrijven die de ligging van de regio willen benutten vanwege de directe nabijheid van de snelwegen. De regionale economische opgave kan tevens aan scherpte winnen als duidelijk is op welke manier de regio fungeert in relatie tot de Utrechtse regio en de Brabantse steden. Dit is een profiel waarmee ook de provinciale structuurvisie mee verrijkt kan worden. De concepttekst van deze structuurvisie zegt weinig over de economische kracht van de regio, misschien ook omdat de meest kansrijke A27 zone in de regio meer als overloopgebied voor Utrecht en Brabant fungeert dan voor de Zuid Hollandse steden.

Toerisme is een kansrijke economische activiteit in de regio. Er past een kanttekening bij, omdat het nooit de core business van de regio zal zijn. Het type toerisme dat verbonden is met het aantrekkelijke landschap en de relatieve rust midden in de Randstad is niet een grote banenmotor. Het benutten van de kansen die er liggen vraagt om gerichte acties. Drie speerpunten zijn genoemd: het industriële heden en verleden van de glasstad Leerdam, de Vestingdriehoek en de landschappelijk aantrekkelijke Lingezone. Dit hangt samen met andere aspecten van bedrijvigheid en vervoer. Om de aantrekkelijkheid van de regio als toeristische trekpleister te verhogen, moet het vrachtverkeer verminderen. Dit vraagt om versterking van het onderliggende wegennet in de polder. Zo wordt een brug bij de Middenpolderweg als alternatieve route voor de Lekdijk/Molenkade genoemd. Dat vergroot de toeristische aantrekkelijkheid van de Lingezone aanzienlijk, omdat het vrachtverkeer via

de polder naar de snelwegen kan worden geleid en de dijken veiliger te gebruiken zijn voor fietsers en wandelaars. Er ligt dus mede vanuit het toerisme een opgave in het wegensysteem.

De verspreide bedrijvigheid die er in de regio is heeft veel te maken met de beschikbaarheid van relatief goedkope locaties. Deze worden gevormd door vrijkomende bedrijfsloodsen en door vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen. Het beeld is dat de watergebonden industrie en andere bedrijvigheid in de A15 zone en langs de Merwede een belangrijke afnemer is in de regio. En daarmee een aanjager voor ondernemerschap. Het is een motor achter de vele startende ondernemers in de regio. De kern van de regionale opgave op dit punt is de relatie tussen de versterking van het landschap en het economische activiteiten op verspreide locaties. De regiogemeenten bepalen elk afzonderlijk met name via hun bestemmingsplannen welke mogelijkheden er zijn voor economische activiteiten op de verspreide locaties. Een gezamenlijke regionale benadering kan worden ontwikkeld, waarin het selectief omgaan met nieuwe agrarische en economische bedrijvigheid vanwege landschappelijke kwaliteit wordt gekoppeld aan de kansen op het benutten van deze economische motor.

De regionale bereikbaarheidsopgave

Meer gericht van het perspectief van bereikbaarheid en vervoer naar de regio kijkend worden een aantal kenmerken van de regionale opgave duidelijk. De snelwegen A27 en A15 zijn tegelijkertijd knelpunt als structurerende ruggengraat van de organisatie van mobiliteit in de regio. Cruciaal in de opgave is de Merwedebrug en de aansluitingen tussen de snelwegen van het hoofdwegennet en de N-wegen van het onderliggende wegennet (bijvoorbeeld A15-N3).

De lijn van de discussie maakt duidelijk dat er beter gekeken moet worden naar samenhang en hiërarchie in het wegennet. Welke functies zijn er in het gebied aanwezig en welke keuzes moeten hierin gemaakt worden. Ruimtelijke ordening en vervoer moeten geïntegreerd worden. Zij zijn verbonden, zo is de ochtend- en avondspits een gevolg van een economisch doel, namelijk dat wij allemaal naar ons werk gaan. Een goede bereikbaarheid is hiervoor van belang. De regio brengt hierbij kansrijke locaties in. Hiervoor is een vertaalslag nodig naar de gemeenten, regio en op zijn minst de provincies. Dit gaat buiten het bereik van de bevoegdheden van de regiogemeenten en de regio, omdat de snelwegen natuurlijk de verantwoordelijkheid zijn van het rijk.

Vanuit de regionale speerpunten voor de economie, inclusief het toerisme, is juist de samenhang van het wegennetwerk cruciaal voor deze regio. De verbreding van de snelweg A27 en het al dan niet aanpakken van het knooppunt Gorinchem (A15/A27) is voor de regio een topprioriteit. Het is ook bepalend voor de keuzes die gemaakt moeten worden in het onderliggende wegennet, in het bijzonder de provinciale wegen.

De kern van de regionale opgave zit in de problemen die de regio ondervindt op het onderliggende wegennetwerk. Het zware transport, het verkeer dat met de verspreide economische activiteiten te maken heeft en het sluipverkeer zijn de drie belangrijkste componenten. Dit hangt samen met de ambitie om het aantrekkelijke landelijke karakter van de regio te behouden. Voor het zware transport kan een oplossing gevonden worden in de vorm van een aantal parkeerterreinen die goed gekozen worden om zo het onderliggende wegennet verder te ontlasten. Verder is een brug voor de Middenpolderweg genoemd om een deel van het vrachtverkeer van de Lingedijk te kunnen halen.

De economische kansen die juist door de bereikbaarheid geboden worden, met name aan de A27, vraagt om een gezamenlijke definitie van de thema's waarop de regio zich wil profileren. Dit vraagt om

inzicht in de betekenis van de congestie voor het transport. Het is de vraag in hoeverre deze keuzes moeten samenhangen met de bestaande economische speerpunten. De bedrijvigheid die de regio aantrekt vanwege de relatief goed bereikbare locatie heeft weinig relatie met de bestaande economische speerpunten in de regio. De keuze kan ook zijn om bereikbaarheid juist niet verder te benutten met een pleidooi voor een 'pendelsaldo nul'.

De regionale opgave in het openbaar vervoer lijkt beperkt. De Merwede-Linge lijn biedt wel kansen die verder benut kunnen worden. Zo is de lijn op sommige stukken erg druk en op andere stukken erg rustig. Als er een 'bochtje' in de lijn gemaakt zou worden (dit kost 10 miljoen euro) dan zou de aansluiting naar Utrecht duidelijk verbeteren. De lijn zou rendabeler kunnen zijn. Daarnaast kan en moet het water beter benut worden als vervoersstroom (bijvoorbeeld bij Lekkerland en Hardinxveld-Giessendam). Ook zou het toeristisch karakter van de regio beter benut moeten worden.

De regionale aanpak

De regio heeft al laten zien dat de regiogemeenten in staat zijn om afspraken te maken. De voorbeelden zijn de bedrijventerreinenstrategie en de strategie van selectieve krimp en groei voor de transportbedrijven met Schelluinen West als speerpunt voor groei. Het tekent de slagkracht van de regio en het succes van de keuze voor regionaal transportcentrum Schelluinen West verdient de aandacht.

Toch is het wel mogelijk om de regionale aanpak op het gebied van bereikbaarheid en economie aan te scherpen. Dit heeft vooral veel te maken met de uitvoering van de regionale strategie en afspraken, zoals met de ROM-S. Het is in de praktijk moeilijk voor regiogemeenten om in de besluitvorming van alledag vast te houden aan de gemaakte keuzes. In de opstelling van die regionale strategie is intensief overleg geweest met het bedrijfsleven. Nu blijkt dat in de fase van uitvoering van de afspraken, bijvoorbeeld om de ROM-S tot een succes te maken, het belangrijk is om overleg en samenwerking te blijven zoeken. Dat moet het ook voor de regiogemeenten mogelijk maken zich echt te verbinden aan het gezamenlijke regionale belang. De regio kan extra inzetten op het vergroten van de kans van welslagen van Schelluinen West, vooral door samenwerking met andere partijen, zoals een samenwerking tussen bestuurders en het bedrijfsleven. Het verstevigen van het netwerk is hierbij essentieel.

Ook voor de grote infrastructuuropgave rond de A27 en knooppunt Gorinchem is het van belang dat op het regionale schaalniveau de koers die de overheden en de ondernemers volgen gedeeld wordt en zonodig onderling afgestemd. Het relatienetwerk kan beter benut worden om gezamenlijk de koers te bepalen. Het regionale voorkeursbeeld van het wegennetwerk (de wegenhiërarchie) is een samenhangend beeld van het hoofdwegennet en het onderliggend wegennet (HWN/OWN). De gezamenlijke uitwerking hiervan is nodig om de verschillende overlegcircuits op rijksniveau en provinciaal niveau goed te kunnen bedienen. Concrete voorstellen zoals voor de middenpolderweg moeten duidelijk worden gemotiveerd vanuit de regionale kansen voor toerisme in de Lingezone, de vitaliteit van industriële bedrijven in de Lingezone en de vitale verspreide bedrijvigheid in het landelijk gebied voor zover die past binnen de landschappelijke ambities.

Ook voor het bepalen van de regionale koers gericht op versterking van het speerpunt van het economisch cluster van watergebonden bedrijvigheid (langs de Merwede) en de drie toeristische speerpunten (Leerdam, driehoek Gorinchem, Lingezone) is een gezamenlijke aanpak van regiogemeenten met private partijen en maatschappelijke organisaties kansrijk. Opvallend is dat elk van deze speerpunten een geografisch bereik heeft dat maar een deel van de regio Alblasserwaard

Vijfheerenlanden omvat, maar toch over de bestuurlijke grenzen van de regio heen gaan. De regio kan de spil vormen van 4 vitale allianties rond elk van deze 4 speerpunten.

Kortom, om de speerpunten van economie en de kansen en knelpunten van de bereikbaarheid op het regionale schaalniveau effectief aan te pakken moet de Regio Alblasserwaard Vijfheerenlanden voortborduren op de aanpak die in een aantal regionale programma's al is beproefd. De regiogemeenten kunnen niet anders dan gezamenlijk over de eigen grenzen heen te kijken en samenwerking zoeken aangrenzende regio's, gemeenten en met de provincie. De verdere definitie van de regionale opgaven die in de reeks van regiobijeenkomsten benoemd zijn, vragen telkens om een perspectief waarin netwerkrelaties centraal staan. Netwerken van bedrijven, de netwerken van toeristische bestemmingen en het samenhangende netwerken van rijkswegen, provinciale wegen en lokale wegen. De effectieve aanpak op het regionale schaalniveau vraagt om het versterken van de relatienetwerken van de (samenwerkende) overheden met het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties.

Kenmerkende opgaven met regionaal belang:

- Het verdient de aanbeveling om de kansrijke aanknopingspunten voor de regionale economische opgave nader te onderzoeken. Dit is nodig om een scherp en actueel zicht te krijgen op de meest kansrijke economische clusters. Genoemd zijn nu in een eerste afbakening de watergebonden industrie, waarin een aantal specifieke specialismen en nichemarkten aanwezig zijn die kansrijke clusters kunnen zijn. Daarnaast zijn de drie toeristische clusters genoemd: Leerdam, de Vestingdriehoek en de Lingezone. De aantrekkelijke locaties voor geconcentreerde bedrijvigheid lijkt een cluster van ICT te omvatten. Interessant is om na te gaan in hoeverre daar relaties liggen met de innovatieve clusters binnen de watergebonden bedrijvigheid. Hetzelfde geldt voor de verspreide bedrijvigheid over de dorpen en buitengebieden in de regio. Deels zullen zijn deze kleine bedrijven verbonden zijn met de kansrijke clusters elders in de regio.
- Een uitvoeringsgerichte economische strategie van de regio moet meeschakelen met de relaties tussen productiebedrijven, kennisintensieve en innovatieve bedrijven en opleidingsinstellingen binnen elk van die clusters. Door netwerkvorming rond de meest kansrijke clusters te stimuleren, kan de economische samenhang binnen de regio versterkt worden.
- Inzicht in de meest kansrijke en innovatieve clusters biedt ook de mogelijkheid van selectiviteit in het economisch beleid. De aantrekkelijkheid van de regio als vestigingsplaats voor bedrijven biedt de gelegenheid extra energie te steken in die bedrijven die de economisch meest kansrijke clusters van de regio sterker maken.
- De geografische spreiding van bedrijven en onderwijsinstellingen binnen de kansrijke economische clusters zullen zonder uitzondering over de grenzen van de regio heen reiken. Een uitvoeringsalliantie rond een economisch cluster moet dus over de grenzen van de regio heen gevormd worden (bijvoorbeeld op zijn minst door deelname van 'waarnemers' van buiten de regio). Zo ontstaat verbintenis met de gezamenlijke regionale opgave en wordt het netwerk versterkt.